

УДК 341.2

Олександр Романович ШИШКА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1396-0508>

ЮРИДИЧНА ОСОБА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Існування тих чи інших дефектів в праві є незмінним та постійним явищем. Причини їх виникнення можуть бути різними, але вони зумовлюють до існування недоліків чинного законодавства, які проявляються через прогалини в праві; колізії норм права; протиріччя однієї норми права іншій; заплутаність, розмитість та нечіткість правової норми; недостатньою виваженістю правових норм, вадами системного характеру, вадами термінологічного позначення тощо. Одним із таких вад є загальновживана у актах цивільного законодавства категорія «юридична особа публічного права».

Публічні юридичні особи, а не юридичні особи публічного права. Саме така назва вважається більш коректною. Це пов'язане з тим, що юридична особа публічного права є явищем суто цивілістичним. Її існування у праві пов'язане з необхідністю опосередкованої участі у цивільному обороті держави України через свої органи в статусі юридичної особи. Незважаючи на те, що, згідно з ЦК України, держава діє в цивільних відносинах на рівні з іншими учасниками, однак, її правове становище обумовлене тим, що вона самотійно не здатна безпосередньо брати в них участь. Принаймні в більшості з них. А якщо держава і бере участь в цивільних відносинах, то це є виключенням із правила, ніж саме правило.

Необхідність надання публічно-правовим утворенням статусу юридичної особи пов'язане з різноманітними функціями держави, які вона повинна виконувати через свої органи. Їх статус юридичної особи направлений на сприяння в досягненні державних інтересів, тобто тих інтересів, які визнані державою і забезпечені правом як інтереси соціальної спільноти, задоволення яких є неодмінною умовою і гарантією існування самої держави Україна. Це досягається за рахунок майна держави, яке перебуває в управлінні юридичних осіб публічного права на основі відповідного обмеженого речового права, за рахунок чого такі публічно-правові утворення з однієї сторони можуть брати участь у майнових відносинах, договірних та інших в статусі юридичної особи, а з іншої – виступати повноцінним учасником адміністративних, конституційних, кримінально-процесуальних, адміністративно-процесуальних, виконавчих та інших відносин з метою реалізації функцій та завдань держави. Отже, необхідність надання публічно-правовим утворенням статусу юридичної особи пов'язане з їхньою участю у майнових відносинах. При цьому участь публічно-правових утворень у таких відносинах можлива лише у статусі юридичної особи, а не у статусі держави як її органу та має перш за все забезпечувальний характер. З цього приводу позиція А. В. Венедиктова є цілком справедлива, що держава, як власник великої кількості об'єктів цивільних прав, не наділена здатністю до самотійного здійснення свого права власності, не здатна бути повномірним господарюючим суб'єктом, носієм інтересу [1, с. 70–71]. При цьому правова конструкція юридичної особи обумовлена і тим, що не залежно від того яка організація (публічна чи приватна) є носієм такого статусу вони підпорядковуються правилам, які стосуються всіх учасників цивільних відносин, а отже публічно-правові утворення, що мають статус юридичної особи підпадають під режим цивільно-правового регулювання, як і будь-які інші приватні юридичні особи, незалежно від того, що їх утворення проводиться у розпорядчому порядку, їх інтерес і воля відмінна від приватних осіб, а їх функціонування направлене на сприяння в досягненні завдань публічного характеру.

З цього слідує, що статус юридичної особи не направлений на реалізацію публічної функції, а лише сприяє її виконанню. Проте, з огляду на семантику слів «юридична особа» та «публічне право» складається враження, що юридична особа є явищем суто публічним, а існування її повинно пов'язуватися з необхідністю їх участі у тих відносинах, сфера яких є реалізація публічних (державних, суспільних) інтересів, а участь у цивільних відносинах повинна розглядатися як виключення, ніж правило. Проте із зазначеного вище такий висновок не може

бути істинним та правильним. Якщо юридичним особам публічного права і наділяється компетенція, то це правило є виключенням із загального правила та не стосується усіх юридичних осіб публічного права.

Існування в законодавстві категорії «юридична особа публічного права» не дозволяє визначити чітку сферу його використання, не відображає сутність її як цивільно-правової категорії, створює умови за якими в науці цивільного права формується хибність сприйняття цієї конструкції. Зокрема в науці формується позиція за якою правовий статус юридичної особи публічного права, як і її діяльність виходять за межі сфери цивільного права. Юридична особа публічного права утворюється виключно для виконання публічної функції; її участь у цивільному обороті зумовлена спрямованістю на досягнення здійснюваних нею публічних завдань; має власну волю та інтерес; має різні за своїм характером владні повноваження; є носієм прав і обов'язків публічного характеру тощо. Проте такі твердження розмивають саму ідею надання публічно-правовим утворенням статусу юридичної особи. А це призводить до спотворенню концепту публічної юридичної особи.

З урахуванням вище викладеного, слід визнати той факт, що категорія «юридична особа публічного права» не досить є коректною з огляду на її семантичний аналіз. Це дає підстави стверджувати, що найбільш адекватним термінологічним позначенням у цивільному законодавстві є категорія «публічні юридичні особи». Її закріплення повинно узгодити підхід, за яким правова конструкція публічної юридичної особи, по-перше, повинна ґрунтуватися на загально-концептуальних підходах до конструкції юридичної особи; по-друге, відображала б специфіку такого виду юридичних осіб, через чітке визначення їх правового статусу в актах цивільного законодавства (бажано на рівні окремого закону), за яким прослідковувалися би як загальні підходи до публічної юридичної особи, так і особливості які характерні для окремого виду публічної юридичної особи.

З огляду на те, що юридичні особи публічного та приватного права є парними категоріями однієї класифікації, то логічним є висновок (застосовуючи метод аналогії), за яким категорія «юридичні особи приватного права» теж потребує певного термінологічного корегування у чинному законодавстві на категорію «приватні юридичні особи».

Список бібліографічних посилань

1. Венедиктов А. В. Правовая природа государственных предприятий. 2-е изд. Л. : Прибой, 1928. 188 с.

Одержано 10.11.2017

УДК 159.922.216.77

Олександр Юрійович ШЛОМІН,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3682-6387>

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

У сучасній науці вивченню професійної компетентності правоохоронців приділяли увагу В. І. Барко, Л. М. Балабанова, О. М. Борисюк, О. І. Єлісєєв, І. П. Жукевич, О. В. Землянська, Н. А. Кулик, Н. М. Теслик, В. О. Тюріна. Професійна компетентність працівника поліції містить соціальну, інформаційну, лінгвосоціокультурну, конфліктологічну, психологічну складові, які є актуальними для працівників органів внутрішніх справ різних підрозділів [1]. Психологічна компетентність розглядається як різновид соціальної компетентності та за думкою О. Каверіна (2012), набуває виняткового значення для здійснення професійної діяльності правоохоронцями. Ця компетентність ґрунтується на особистісній спроможності застосовувати набуті знання, уміння й навички у особистісній, соціальній та професійній життєдіяльності. Також це особистісна здатність до адекватної самооцінки та самоусвідомлення себе через образ «Я», до самовідношення себе з іншими та результатами своєї діяльності. Особистість повинна добре розуміти себе, свої особливості характеру, «слабкі» та «сильні» властивості характеру й темпераменту, повинна приймати себе такою, якою вона є, а у разі необхідності корегувати свої недоліки [2]. Отже, такі відносно стабільні характеристики суб'єкта як самооцінка та самоставлення є важливою складовою психологічної компетентності поліцейського.